

Řešení úloh z regionálního kola ČLO, ročník 2020/2021

Název úlohy	autor/ka
1 Ngalština (12 bodů)	<i>Eliška Freibergarová</i>
2 Pět národů irokézských (16,5 bodu)	<i>Sára Elichová</i>
3 Kharijština (18,5 bodu)	<i>Barbora Dohnalová</i>
4 Islandština (12,5 bodu)	<i>Jan Petr</i>

1 Ngalština (12 bodů)

Úkol 1: 3, 4, 12, 11, 5, 6, 7, 2, 8, 9, 1, 10

Takto vypadá správně seřazený ngalský Otčenáš:

Tata na biso ya likolo

Nkombo ya Yo ezala na lokumo

Bokonzi na yo eya

Nioso yo olingi esalama

Awa na nse denge esalamaka na likolo

Pesa biso bilei ya mikolo na mikolo

Limbisa mabe na biso

Lokola biso pe tolimbisaka mabe basali biso

Batela biso mpo tokweya na komekama te

Kasi longola biso na mabe

Bokonzi, nguya mpe nkembo ezali ya yo, mpo na libela na libela

Amen

Úkol 2:

a) likolo

b) mikolo

Úkol 3:

a) král Šalamoun

b) Otec, Syn a Duch Svátý

Bodování:

Za každé správné přiřazení v úkolu 1 bylo uděleno 0,5 bodu. Za každý správný překlad v úkolech 2 a 3 bylo uděleno 1,5 bodu. V úkolu 3 byly uznány i některé alternativní varianty, např. Král Šalomoun; Otec, Syn, Duch svatý nebo Otče, Synu i Duchu Svátý.

Vysvětlení a možný postup:

Na začátku je možné ze zadání úlohy v kombinaci s umístěním výrazů v textu modlitby odhalit ngalské překlady pro výrazy zlý, ale a náš/naše, tedy mabe, kasi a na biso. Současně si můžeme všimnout výrazu Tata, který nápadně připomíná české (i mnohá cizojazyčná) pojmenování otce. Výraz Tata jednoznačně určuje začátek modlitby, z něhož následně můžeme odvodit význam slova likolo, tedy nebesa, a označit jediný další verš modlitby, v němž je tento výraz obsažen. Výraz na biso potom určuje všechny verše obsahující pojem náš/naše. Podle opakování výrazu mikolo je možné odhalit verš „chléb náš každodenní dej nám dnes“. Podobným způsobem můžeme zaznamenat opakování výrazu biso v jednom z veršů, který tedy bude veršem obsahujícím kromě přivlastňovací formy na biso také samostatně stojící biso odpovídající osobnímu zájmenu my.

V jednom z veršů můžeme zpozorovat spojení mabe na biso, tedy naše zlo, které odpovídá spojení naše viny. V tuto chvíli již vidíme, že slovosled se nijak výrazně neliší od slovosledu českého, a podle počátečního výrazu kasi lze identifikovat verš začínající v češtině výrazem ale. Označíme také jediný zbývající verš obsahující výraz biso a přiřadíme ho k jeho českému ekvivalentu obsahujícímu výraz my. Nyní si všimneme výrazu Bokonzi ve dvou různých verších a jeho souvislosti s českým slovem království, které se rovněž opakuje ve dvou verších. Délka veršů nám umožňuje bez větších potíží od sebe tyto verše odlišit. Při rozlišení druhého a čtvrtého verše si všimneme opakujícího se výrazu ya, tedy tvůj/tvá, který na rozdíl od výrazu na biso předchází přivlastňované entitě. Označení Yo s velkým počátečním písmenem potom nejlépe odpovídá božímu jménu. Amen.

2 Pět národů irokézských (16,5 bodu)

Úkol 1:

MOHAWK	ONONDAGA	ONEIDA	CAYUGA	SENECA	význam
karáhkwa	gáähgwa:’	yotahala	ga:gwa:’	kä:hkwa:’	slunce
ehní:ta	ěhni’da’	ohni:ta’	ěni’da:’	ě:ni’ta:’	měsíc
ohné:ka	ohnéganos	ohne:kánūs	ohneganohs	o:ne:ka’	voda
raeks	íheks	í:laks	i:ge:s	i:se:k	jíst
rateránotha’	hodě:nó:da’	tehalihwákhwa’	horě:o:t	hatěnotha’	zpívat
ãhskat	sgá:dah	úska	sga:t	ska:t	jedna
tékeni	dégnih	téken	dekni:	tekni:h	dva
áhsã	áhsěh	áhs	ahsě	sěh	tři
kayé:ri	gayí:h	kayé:	gei:	ke:ih	čtyři
wisk	hwíks	wisk	hwihs	wis	pět
odží:nekwar	otsí’tgwa:’	odží:nkwala’	odzi:tgwa:’	džitkwä:’ě:’	žlutý
onekwáhtara	otgwěhda:’	onikwáhtala’	otgwědz’ia:’	tkwěhtä:’ě:’	červený
rũ:kwe	hě:gweh	lũkwé	hõ:gweh	hõkwe	muž
yakũ:kwe	gũnũ:gweh	yakũkwé	agõ:gweh	yakõkwe	žena
é:rhar	tsí:hah	é:lhal	so:wa:s	dži:yäh	pes

Bodování:

Za každé správné doplnění bylo uděleno 0,5 bodu.

Vysvětlení a možný postup:

1. Nejprve je třeba si všimnout základních podobností mezi jednotlivými slovy k doplnění a těmi, která jsou již v tabulce zadána, a přiřadit chybějící slova k příslušným řádkům.
2. Řádky, kde chybí pouze jedno slovo (významy „jedna“, „čtyři“, „pět“), je možné doplnit rovnou a následně je využít spolu se zadanými slovy k pozorování hláskových změn mezi jednotlivými jazyky.
3. Dále je možné pokračovat například řádky „muž“ a „žena“, kde si lze bez ohledu na hláskové změny mezi jazyky všimnout podobností těchto dvou slov i v rámci jednoho jazyka. Je tak možné vytvořit odpovídající si dvojice náležející jednomu jazyku a všechna slova správně doplnit.
4. Na základě vypořádaných pravidel lze postupně doplnit všechna ostatní slova.

Nejdůležitější pravidla:

- Změna znělosti hlásek t—d, k—g (včetně kw—gw): jazykům mohawk, oneida a seneca odpovídá znělá varianta, jazykům onondaga a cayuga neznělá. Na základě tohoto pravidla je možné vyřešit řádky „slunce“, „zpívat“, „žlutý“ a „červený“.
- Změna r—l mezi jazyky mohawk a oneida u některých slov. Na základě tohoto pravidla je možné vyřešit řádky „jíst“ a „pes“.
- Nosovka ā se vyskytuje pouze u jazyků mohawk a oneida, které naopak nepoužívají nosovku ē. Na základě tohoto pravidla je možné vyřešit řádek „tři“. Dále u jazyků onondaga a seneca občas po nosovce ē následuje přídech h (tedy ēh), zatímco u jazyka cayuga k tomu nedochází. Lze si toho všimnout u řádků „tři“ a „červený“.
- Přídech -h na konci slova se vyskytuje velmi často u jazyků onondaga a seneca, výjimečně u jazyka cayuga a naopak nikdy u jazyků mohawk a oneida. Na základě tohoto a prvního pravidla je možné vyřešit řádek „dva“.
- Ráz na konci slova se vyskytuje velmi často u jazyka seneca a naopak jen ojediněle u jazyka mohawk. Na základě tohoto a prvního pravidla je možné vyřešit řádek „voda“.
- Konečně řádek „měsíc“ lze vyřešit na základě kombinace předchozích pravidel.

3 Kharijština (18,5 bodu)

Úkol 1:

- a) Dele
- b) Kepka
- c) Mariya
- d) Anil
- e) Beni
- f) Thuyu
- g) Rut
- h) Olem
- i) Muni
- j) Ewa
- k) Sim
- l) Nuh
- m) Kolo

Úkol 2:

- a) Sowijnaʔ
- b) Dad=iʔnaʔ
- c) Kolo ođoyoʔ no Olem (nebo Olem ođoyoʔ no Kolo)
- d) Beni
- e) Apaiʔnaʔ

Úkol 3:

- a) Bhaiiʔnaʔ
- b) Beʔiʔnaʔ
- c) Didikiʔnaʔ

Bodování:

Za každé správné přiřazení v úkolu 1 bylo uděleno 0,5 bodu. Za každé správné doplnění v úkolech 2 a 3 bylo uděleno 1,5 bodu.

Vysvětlení a možný postup:

Jako první si lze všimnout, že ve větách, které zahrnují více jmen, se za příbuzenský vztah a za jimi přidává přípona „-ki“. Tato přípona tedy označuje množné číslo. (V příbuzenských vztazích je vložena „doprostřed“, protože je za ní ještě koncovka „-iʔnaʔ“, která znamená „můj + genitiv“.) Některé příbuzenské vztahy (např. „didi“) se vyskytují ve spojení se jmény jak ze starší, tak z mladší generace. Tato slova tedy budou označovat sourozence, protože jiný příbuzenský vztah se v obou generacích nevyskytuje.

Takováto slova najdeme čtyři. Nabízelo by se označit je za sestru, bratra, sestřenicu a bratrance. Toto přiřazení by ale nevycházelo už jen proto, že vztah bratranec/sestřenice ve starší generaci vůbec nenajdeme. Jelikož ve výrocích e) a k) najdeme jména Ewa a Kolo ve stejném příbuzenském vztahu, můžeme dojít k závěru, že kharijština sestry/sestřenice nerozlišuje a používá místo toho jiné rozdělení.

Když přiřadíme, že autorem věty l) je Nuh (jehož sestry jsou Muni a Kepka), zjistíme, že „konon bahin“ označuje mladší sestru, kdežto „didi“ starší. Pak už lze postupně přiřadit výroky k), e), b) a d).

Pomocí nových slov v přiřazených větách postupně zjistíme, že „ḍonkui“ znamená švagrová (doslova žena staršího bratra, ale to pro řešení úlohy není podstatné), „beṭi“ označuje syna a „sow“ znamená manžel. Přiřadíme výroky i), g) a c).

Analogicky k sestřím můžeme z věty a), kterou musel pronést Dele, zjistit, že „bhai“ označuje mladšího bratra a „dad=“ tím pádem staršího. Doplníme věty j), m) a f). Zjistíme, že „apa“ znamená otec.

Zbývá nám poslední věta, h), kterou vylučovací metodou musela říct Olem. Beni a Sim jsou její starší bratři, „dadaki“ tedy bude množné číslo od „dad=“. (Některá slova mají před přivlastňovací koncovkou nepravidelný tvar.)

Druhý úkol už lze se zjištěnými příbuzenskými vztahy snadno doplnit.

4 Islandština (12,5 bodu)

Úkol 1: I, M, C, L, A, B, J, D, E, K, G, H, F

Úkol 2:

- a) nemoc
- b) nos
- c) brnění

Úkol 3:

- a) sjófugl
- b) gæs
- c) bíl

Bodování:

Za každé správné přiřazení v úkolu 1 bylo uděleno 0,5 bodu. Za každý správný překlad v úkolech 2 a 3 byl udělen 1 bod. U překladů 2a) a 2b) byly uznány i některé alternativní varianty, např. ústa; pusa; čenich, resp. uniforma; zbroj; armádní oděv.

Vysvětlení a možný postup:

bílstjóri	auto+šéf	řidič
fuglsnef	pták+nos	zobák
gæсахúð	husa+kůže	husí kůže
gæsalappir	husa+chodidla	uvozovky
herfugl	armáda+pták	dudek
herstjóri	armáda+šéf	generál
klæðaskápur	oblečení+skříň	šatní skříň
lappir	chodidla	chodidla
mör	lůj	lůj
mörgæs	lůj+husa	tučňák
sjóher	moře+armáda	námořnictvo
sjóklæði	moře+oblečení	nepromokavý námořnický oděv
sjóveiki	moře+nemoc	mořská nemoc

Možným začátkem je přiřazení překladů slov *klæðaskápur*, *sjóher*, *sjóklæði* a *sjóveiki*, neboť kořeny *moře*, *skříň* a *nemoc* se nabízejí: *nemoc* a *skříň* jsou významově vzdálené od dalších českých významů, zato trojice *námořnictvo*, *nepromokavý námořnický oděv* a *mořská nemoc* by k sobě mohla mít významově velice blízko. Odsud by mohlo být možné přes kořen *her* určit slova *generál* a *řidič*, po využití poznámky i slova *dudek* a *zobák*. K dořešení úlohy je zapotřebí pojmut podezření, že *husa* se jako kořen vyskytne vícekrát než jen v *husí kůži*. Ať už zní uvěřitelněji *tučňák* jako „tučná husa“ nebo *uvozovky* jako „husí chodidla“, libovolná z těchto asociací vede na úplné řešení.

Na závěr se sluší poznamenat, že jelikož islandština je severogermánský jazyk, znalost angličtiny (případně němčiny) zde s sebou přináší výjimečně vhodnou intuici. Například lze nalézt podobnosti mezi kořeny v úloze se slovy *clothes*, *goose*, případně *Vogel*.